

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן

דף יא

ו. "וַיֵּט עֲלֵינוּ חֶסֶד לְפָנֵי מַלְכֵי פָּרֶס"

רב דימי בר יצחק, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה.

"כִּי עֲבָדִים אָנַחְנוּ וּבְעַבְדָּתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹקֵינוּ וַיֵּט עֲלֵינוּ חֶסֶד לְפָנֵי מַלְכֵי פָּרֶס לְתֵת לָנוּ מַחְיָה לְרוּמָם אֶת בֵּית אֱלֹקֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חֲרַבְתֵּיו וּלְתֵת לָנוּ גְדָר בְּיְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם" (עזרא ט' ט') ומתי? בזמן המן.

ז. "הִרְפַּתְתָּ אֲנוּשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאֵנוּ בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם"

רבי חנינא בר פפא, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "הִרְפַּתְתָּ אֲנוּשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאֵנוּ בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לְרִנָּה" (תהלים ס"ו י"ב)

"בָּאֵשׁ" – בימי נבוכדנצר הרשע, שהטילנו לתוך הכבשן.

"וּבַמַּיִם" – בימי פרעה, שהשליך את הנולדים ליאור.

"וַתּוֹצִיאֵנוּ לְרִנָּה" – בימי המן.

ח. "רְאוּ כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹקֵינוּ"

רבי יוחנן, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה.

"זָכַר חֶסֶדּוֹ וְאַמּוּנָתּוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹקֵינוּ" (תהלים צ"ח ג').

ומתי היה הדבר? בימי מרדכי ואסתר, שהדבר נגלה לכל האומות, שנשלחו האגרות בכל העולם.

ט. "אֲרִי נְהִים וְדָב שׁוֹקֵק מִשָּׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל"

ריש לקיש, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "אֲרִי נְהִים וְדָב שׁוֹקֵק מִשָּׁל רָשָׁע עַל עַם דָּל" (משלי כ"ח ט"ו)

"אֲרִי נְהִים" – זה נבוכדנצר הרשע. שנאמר בו "עָלָה אֲרִיָּה מִסָּבָכוּ וּמִשְׁחִית גּוֹיִם נָסַע יָצָא מִמְּקוֹמוֹ לְשׁוּם אֶרֶץ לְשִׁמָּה עָרִיד תִּצְיָנָה מֵאֵין יוֹשֵׁב" (ירמיהו ד' ז')

"וְדָב שׁוֹקֵק" – זה אחשוורוש, שנאמר בחלום על ארבע המלכויות, "וַאֲרוּ חֵינּוּה אַחֲרֵי תִנְיָנָה [=והנה חיה אחרת שניה] דְּמָיָה לְדָב [=דומה לדב] וְלִשְׁטֵר מִד הַקַּמֶּת וּתְלַת עֲלֵעִין בְּפַמָּה בֵּין שְׁנֵה וְכוּ אֶמְרִין לָהּ קוּמִי אֶכְלִי בָשָׂר שְׂגִיָא" (דניאל ז' ה'). ושנה רב יוסף, אלו פרסיים, שאוכלים ושותים כדוב, ומסורבלים [=עטופים] בבשר כדוב, ומגדלים שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב.

"מִשָּׁל רָשָׁע" – זה המן.

"עַל עַם דָּל" – אלו ישראל, שהם דלים מן המצות.

י. "בַּעֲצָלְתֵימָּה יִמָּד הַמְּקָרָה"

רבי אלעזר, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "בַּעֲצָלְתֵימָּה יִמָּד הַמְּקָרָה וּבִשְׁפִלוּת יָדַיִם יְדַלֵּף הַבַּיִת" (קהלת י" ח')

בשביל עצלות שהיה להם לישראל, שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מד, כמי שלא היה יכול להושיע, שנאמר "בַּעֲצָלְתֵימָּה יִמָּד הַמְּקָרָה".

ואין מד אלא עני, שנאמר, "וְאִם מָד הוּא מַעֲרָפָד וְהַעֲמִידוּ לְפָנֵי הַכְּהֵן וְהַעֲרִידוּ אֹתוֹ הַכְּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַפֶּדֶר יַעֲרִיקָנוּ הַכְּהֵן" (ויקרא כ"ז ח').

ואין מקרה אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר, "הַמְּקָרָה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׁם עָבִים רְכוּבוּ הַמְּהַלֵּךְ עַל פְּנֵי רוּחַ" (תהלים ק"ד ג').

יא. "לוֹלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם"

רב נחמן בר יצחק, כשהיה דורש בענין איגרת

קישור לקבלת ה"בקי צור"

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה.

"שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְיוֹלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ יֵאמַר
נָא יִשְׂרָאֵל. לְיוֹלֵי ה' שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ
אָדָם" (תהלים קכ"ד א'-ב'). קם עלינו "אָדָם"
ולא מלך, וזהו המן.

יב. "בְּרָבוֹת צְדִיקִים יִשְׁמַח
הָעַם וּבְמִשַׁל רָשָׁע יֵאָנַח עַם"

רבא, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה
מתחיל לדרוש מקרא זה, "בְּרָבוֹת צְדִיקִים
יִשְׁמַח הָעַם וּבְמִשַׁל רָשָׁע יֵאָנַח עַם" (משלי כ"ט
ב').

"בְּרָבוֹת צְדִיקִים יִשְׁמַח הָעַם" – זה מרדכי
ואסתר. שנאמר, "וּמְרַדְּכֵי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ
בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תִּכְלַת נְחוּר וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיז
בוֹץ וְאַרְגָּמָן וְהַעִיר שׁוֹשׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה" (אסתר
ח' ט"ו).

"וּבְמִשַׁל רָשָׁע יֵאָנַח עַם" – זה המן. שנאמר
"הַרְצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ וְהִדַּת נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁן
הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֵן יֵשְׁבוּ לַשְּׁתוֹת וְהַעִיר שׁוֹשׁן
נְבוֹכָדְנֶצַּר" (אסתר ג' ט"ו)

יג. "כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר
לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו"

רב מתנה, כשהיה דורש בענין איגרת פורים,
היה מתחיל לדרוש מקרא זה.

"כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו
כִּי אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו" (דברים ד' ז').

ובענין פורים התקיים המקרא הזה שבאה
ההצלה על ידי התפילה והצום.

יד. "אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹקִים"

רב אשי, כשהיה דורש בענין איגרת פורים,
היה מתחיל לדרוש מקרא זה.

"אוֹ הַנֶּסֶה אֱלֹקִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי
בְּמִסַּת בְּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזִרוּעַ
נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה'
אֱלֹקֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם" (דברים ד' ל"ד).

ובענין פורים התקיים המקרא הזה על ידי
שרומם הקדוש ברוך את ישראל מתוך העמים
שהיה מצוי בהם.

טו. "וְהִתְמַכְּרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ
לְעַבְדִּים וְלַשְׁפָּחוֹת וְאִין קְנָה"

רב, כשהיה דורש איגרת פורים, היה מתחיל
לדרוש מקרא זה.

"וְהִשְׁיבֶךָ ה' מִצְרַיִם בְּאֵנִיּוֹת בְּדָרְךָ אֲשֶׁר אֶמְרָתִי לָךְ לֹא
תִסִּיף עוֹד לְרֵאתָה וְהִתְמַכְּרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ
לְעַבְדִּים וְלַשְׁפָּחוֹת וְאִין קְנָה" (דברים כ"ח ס"ח).

ובענין פורים התקיים המקרא הזה, שגזר
המן שכולם ימותו ולא יוכלו לקנות אותם
לעבדים, וכמו שאמרה אסתר, "כִּי נִמְכְּרָנוּ
אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרוֹג וּלְאַבֵּד וְאֵלּוּ
לְעַבְדִּים וְלַשְׁפָּחוֹת נִמְכְּרָנוּ הַחַרְשָׁתִי כִּי אִין
הֵצֵר שׁוֹהַ בְּנִזְק הַמֶּלֶךְ" (אסתר ז' ד').

טז. "לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתֶּם"

שמואל, כשהיה דורש בענין איגרת פורים,
היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "וְאָף גַּם זֹאת
בְּהִיוֹתֶם בְּאֶרֶץ אִיבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים
לְכַלְתֶּם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם"
(ויקרא כ"ו מ"ד).

"לֹא מְאַסְתִּים" – בימי יוונים.

"וְלֹא גְעַלְתִּים" – בימי נבוכדנצר. ויש גורסים
בימי אספסיינוס קיסר.

"לְכַלְתֶּם" – בימי המן.

"לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתְּם" – בימי פרסיים. ויש
גורסים בימי רומיים.

"כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם" – בימי גוג ומגוג.

ובמתניתא דרשו את הכתוב הזה באופן אחר
מדברי שמואל.

"לֹא מְאַסְתִּים" – בימי כשדים, שהעמדתי
להם דניאל חנניה מישאל ועזריה.

"וְלֹא גְעַלְתִּים" – בימי יוונים, שהעמדתי להם

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול.

"לְכַלְתֶּם" – בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר.

"לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם" – בימי פרסיים ויש גורסים בימי רומיים, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות.

"כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם" – לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

מתניתא	שמואל	
בימי כשדים	בימי יוונים	לא מְאֻסְתִּים
בימי יוונים	בימי נבוכדנצר ויש גורסים בימי אספסינוס קיסר	וְלֹא גְעֻלְתִּים
בימי המן	בימי המן	לְכַלְתֶּם
בימי פרסיים ויש גורסים בימי רומיים	בימי פרסיים ויש גורסים בימי רומיים	לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם
לעתיד לבוא	בימי גוג ומגוג	כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם

יז. "וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ"

רבי לוי, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה. "וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂפִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִם בְּצַדִּיקֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם יִשְׁבִּים בָּהּ" (במדבר ל"ג נ"ה).

כלומר אף אלו נענשו על שחמל שאול על עמלק.

יח. "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דְּמִיתִי

לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֹשֶׂה לָכֶם"

רבי חייא, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֹשֶׂה לָכֶם" (במדבר ל"ג נ"ו), כלומר, אם לא שנעשה להם נס, כמעט כלו.

[אסתר א' א'] וַיְהִי בַיּוֹם הַזֶּה אֲחַשְׁוֵרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהִדּוֹ וְעַד כּוּשׁ שִׁבְעַת יָמִים וּמֵאָה מְדִינָה.

פתיחת המגילה בלשון "וַיְהִי"

מגילת אסתר פותחת במילה "וַיְהִי", וביאר רב שהוא לשון צער כמו "ויי והי".

למה נקרא שמו אַחַשְׁוֵרוּשׁ

לדעת רב, אַחַשְׁוֵרוּשׁ נקרא בשם זה מלשון אח של ראש, על שם שהיה דומה לנבוכדנצר הנקרא ראש, והיה גם בן גילו של נבוכדנצר הנקרא ראש ששניהם בני מזל אחד ודעה אחת.

והיכן נקרא נבוכדנצר ראש? בחלום ארבע המלכויות, שפתר לו דניאל, "אֲנָתָה הוּא רֹאשׁ הַדִּי דְהַבָּא" (דניאל ב' ל"ח).

ובמה היו דומים? נבוכדנצר החריב את בית המקדש והרג רבים מישראל. ואחשורוש ביקש להחריב את יסוד הבית שיסד זרובבל בבית המקדש בימי כורש לפני אחשורוש, שנאמר, "וּבְמַלְכוּת אַחַשְׁוֵרוּשׁ בְּתַחֲלַת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁטָנָה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשָׁלֶם" (עזרא ד' ו'), וכמו כן ביקש להרוג את ישראל כמבואר במגילה.

ולדעת שמואל, אַחַשְׁוֵרוּשׁ נקרא בשם זה על שום שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה.

ולדעת רבי יוחנן, אַחַשְׁוֵרוּשׁ נקרא בשם זה על שום שכל שזכרו אמר אח [=וי] לראשו.

ולדעת רבי חנינא, אַחַשְׁוֵרוּשׁ נקרא בשם זה על שום שהכל נעשו רשים [=עניים] בימיו. שנאמר "וַיִּשָּׂם הַמֶּלֶךְ אֶתְּשֵׁרֶשֶׁת מִסַּע עַל הָאָרֶץ וְאֵיִי הָיִים" (אסתר י' א').

הוא פלוני

כל מקום שנאמר במקרא באדם מסוים "הוא פלוני", הדבר מלמד, שהיה באותו מצב מתחילתו ועד סופו.

ומצינו כן בשלושה רשעים, שנאמר בהם לשון זה ללמד שהיו באותו מצב כל ימיהם:

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

א. "הוא אַחְשׁוּרוֹשׁ" (אסתר א' א'), הוא ברשעו, מתחילתו ועד סופו.

ב. "אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למשבתם בארץ אַחְזָתֶם הוא עֲשׂו אבי אדום" (בראשית ל"ו מ"ג), הוא ברשעו, מתחילתו ועד סופו.

ג. "ויבני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה'" (במדבר כ"ו ט'), הן ברשעו, מתחילתו ועד סופו.

ד. "ובעת הצר לו ויוסף למעול בה' הוא המלך אַחָז" (דה"י ב' כ"ח כ"ב), הוא ברשעו, מתחילתו ועד סופו.

ומצינו כן בארבעה צדיקים, שנאמר בהם לשון זה ללמד שהיו באותו מצב כל ימיהם:

א. "אַבְרָם הוא אַבְרָהָם" (דה"י א' א' כ"ז), הוא בצדקו, מתחילתו ועד סופו.

ב-ג. "הוא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה' לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבֹאתָם" (שמות ו' כ"ו), הן בצדקו, מתחילתו ועד סופו.

ד. "וְדָוִד הוּא הַקָּטָן וְשִׁלְשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרַי שְׂאוּל" (שמואל א' י"ז י"ד), הוא בקטנותו, מתחילתו עד סופו.

כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה.

אחשורוש מלך מעצמו

נאמר באחשורוש "המלך" ואמר רב, שמכאן למדנו, שלא היה מזרע המלוכה, אלא מלך מעצמו, שהוא היה תחילת מלכותו.

יש אומרים שדבר זה נכתב לשבח, **שלא נמצא אדם כמותו ראוי למלכות**, ולכן נעשה הוא מלך.

ויש אומרים שדבר זה נכתב לגנותו, **שבאמת לא היה ראוי למלך**, אלא **שנתן ממון הרבה** והעמידוהו למלך.

מלכות אחשורוש מהודו ועד כוש

מבואר, שאחשורוש מלך "מהדו ועד פוש", ונחלקו רב ושמואל בדבר.

אחד מהם אומר שהודו בסוף העולם מצד זה, וכוש בסוף העולם מצד זה, ובא הכתוב ללמד, שמלך על כל העולם.

ואחד מהם אומר, שהודו וכוש **סמוכות זו לזו**, ובא הכתוב ללמד, שכשם שמלך בחזקה על הודו וכוש הסמוכות לו, כך מלך בחזקה מסוף העולם ועד סופו.

מלכות שלמה מתפסח ועד עזה

נאמר בשלמה "כי הוא רדה בכל עבר הנָהָר מִתְּפֹסֶח וְעַד עֵזָה בְּכָל מְלָכֵי עֶבֶר הַנְּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֶבְרָיו מִסְבִּיב" (מלכים א' ה' ד'). ונחלקו רב ושמואל בדבר.

אחד מהם אומר שתפסח בסוף העולם מצד זה, ועזה בסוף העולם מצד זה, ובא הכתוב ללמד, שמלך על כל העולם.

ואחד מהם אומר, שתפסח ועזה **סמוכות זו לזו**, ובא הכתוב ללמד, שכשם שמלך בחזקה על תפסח ועזה הסמוכות לו, כך מלך בחזקה מסוף העולם ועד סופו.

מספר מדינות מלכות אחשורוש

בענין מנין מדינות מלכות אחשורוש נאמר, "שִׁבְעַת עָשָׂר יָמָּה מְדִינָה".

וביאר רב חסדא, שבתחילה מלך על שבע מדינות, ולאחר מכן מלך על עשרים מדינות, ולבסוף מלך על מאה מדינות.

ועל כרחך נכתב ענין זה לדרשו כן, שהרי מאחר שכתב תחילה "מהדו ועד פוש", כבר למדנו היכן מלך. ואם כן, כשחזר הכתוב ואמר "שִׁבְעַת עָשָׂר יָמָּה מְדִינָה", לדרוש סדר מלכותו על המדינות נכתב. שלא כמו

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

בכתוב, "וּשְׁנֵי חַיֵּי עֶמְרָם שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה" (שמות ו' כ') שאין לדרשו כן, כי לגופו נכתב, ללמד כמה שני חייו, ולא לדרשה.

שלשה מלכו בכיפה

שלושה מלכים מלכו בכיפה, כלומר, תחת כל

כיפת הרקיע.

א. אחאב.

שכך אמר עובדיהו לאליהו, "חִי ה' אֱלֹקֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֶדְנִי [אחאב] שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וְאָמְרוּ אֵין וְהַשְׁבִּיעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֶת הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאָכֶה" (מלכים א' י').

ואם לא היה מולך על כל הממלכות, לא היה יכול להשביעם, ומאחר שהשביעם, ודאי מלך עליהם.

ב. נבוכדנצר.

כמאמר הנביא, "וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּ אֶתְּךָ נְבוּכַדְנֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶת אֲשֶׁר לֹא יִתֶּן אֶת צְוָאוֹ בְּעַל מֶלֶךְ בָּבֶל בַּחֶרֶב וּבַרְעָב וּבַדָּבָר אֲפָקֵד עַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם ה' עַד תָּמִי אַתֶּם בְּיָדוֹ" (ירמיה כ"ז ח'). כלומר, התנבא על נבוכדנצר שיעבדו אותו כל העמים.

ג. אחשורוש.

כפי שנתבאר לעיל, שמלך "מֵהַדּוֹ וְעַד פּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה".

מלכים גדולים שלא הזכרו

עם השלושה שמלכו בכיפה

א. שלמה המלך.

שלמה המלך גם כן מלך בכיפה, [כפי שנתבאר לעיל], ונאמרו שני טעמים, מדוע לא נמנה

עם השלושה שמלכו בכיפה.

יש אומרים שלא נמנה עם השלושה שמשלו בכיפה, כי בסוף ימיו לא היה מלך. וזה כדעת האומרים, שלאחר שנטרד ממלכותו על ידי אשמדאי, [כמבואר במסכת גיטין], לא שב למלכותו.

ויש אומרים, שאמנם לבסוף שב למלכותו עד סוף ימיו. והסיבה שלא נמנה עם השלושה שמשלו בכיפה, כי היה עדיף עליהם, שהיה בו דבר נוסף שלא היה בהם, והוא, שמלך על העליונים ועל התחתונים. שנאמר "וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' לְמֶלֶךְ תַּחַת דָּוִד אָבִיו וַיִּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל יִשְׂרָאֵל" (דה"י א' כ"ט כ"ג).

ב. סנחריב.

סנחריב משל כמעט בכל הכיפה, כמו שאמר "מִי בָּכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת אֲרָצָם מִיָּדֵי כִּי יִצִּיל ה' אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּדֵי" (ישעיהו ל"ו כ').

אבל לא מלך בכל הכיפה כולה, שהרי את ירושלים לא כבש, ולכן לא נמנה עם השלושה שמלכו בכיפה.

ג. דריוש.

דריוש משל על חלק גדול של הכיפה, שנאמר (דניאל ו' כ"ו) "בְּאַדְיָן" [=אז] "דְּרִיּוֹשׁ מֶלֶכָא פְּתַב לְכָל עַמְמֵיָא אֲמֵיָא וְלִשְׁנַיָא דִּי דְרִיּוֹן בְּכָל אֲרָעָא" [=דריוש המלך כתב לכל העמים והאומות והלשונות הדרים בכל הארץ] "שְׁלֶמְכוֹן יִשְׁגָּא" [=שלומכם ירבה].

אבל לא מלך בכל הכיפה כולה, שבכל הכיפה יש מאה עשרים ושבע מדינות, והוא מלך רק על מאה ועשרים מדינות, שנאמר (דניאל ו' ב'), "שְׁפָר קָדָם דְּרִיּוֹשׁ" [=טוב בעיני דריוש] "וְהַקִּים עַל מְלְכוּתָא" [והעמיד על מלכותו] "לְאַחַשְׁדְּרַפְנֵיָא" [=לשרים] "מֵאָה וְעֶשְׂרִין דִּי לְהוֹן בְּכָל מְלְכוּתָא" [=מאה ועשרים שיהיו בכל מלכותו]. ואם כן בשבע מדינות לא מלך.

ד. כורש.

כורש השתבח בעצמו שמלך בכל הארץ, שנאמר, "כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרְס כָּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָּקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיַּת בְּיְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה" (עזרא א')

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

(ב').

אבל לא היה הדבר אמת, כי לא משל בכיפה,

ולכן לא נמנה עם השלושה שמלכו בכיפה.

ה. אלכסנדרוס מוקדון.

לדברי התוס', אלכסנדרוס מוקדון מלך בכיפה

כמו השלושה המנויים לעיל, והסיבה שלא נמנה

עימם, **כי מנו רק את אלו הכתובים בתנ"ך.**

[אסתר א' ב'-ד'] **בַּיָּמִים הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ**
אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כֶּסֶא מְלָכוֹתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיֶרֶה.
בְּשֵׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו
חֵיל פָּרֶס וּמְדֵי הַפְּרָתִימִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו.
בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מְלָכוֹתוֹ וְאֶת יֶקֶר תְּפָאֶרֶת
גְּדוּלְתוֹ יָמִים רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם.

מתי עשה אחשוורוש את המשתה

בעניין המשתה שעשה המלך אחשוורוש לְכָל

שָׂרָיו וְעַבְדָּיו, תחילה נאמר שהיה הדבר,

"כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כֶּסֶא מְלָכוֹתוֹ",

כלומר מיד כשמלך, בתחילת מלכותו.

ולאחר מכן נאמר, שהיה הדבר "בְּשֵׁנַת שְׁלוֹשׁ

לְמַלְכוֹ", כלומר רק בשנה השלישית

למלכותו.

וביאר רבא, שבאמת המשתה היה בשנה

השלישית למלכותו כמבואר בכתוב "בְּשֵׁנַת

שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ".

והסיבה שנאמר מתחילה, "כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ

אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כֶּסֶא מְלָכוֹתוֹ", כי רק בשנה זו

נתיישרה דעתו שהתבסס במלכותו.

שמתחילה היה דואג שיצאו ישראל מתחת

ידו כשיכלו שבעים שנה לגלות בבל. ולפי

חשבוננו, בשנה שניה למלכותו כלו אותן

שבעים שנה, וכשראה שהגיעה שנה

שלישית למלכותו, ולא נגאלו ישראל,

נתיישרה דעתו.

שבעים שנה של גלות בבל

כשגלו ישראל בחורבן בית ראשון, היה ידוע

שבסוף שבעים שנה יגאלו. ובהמשך יתבאר

אם הדבר למד מהכתוב, "לְפִי מְלֹאת לְבָבְךָ

שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם" (ירמיה כ"ט י"א) או

מהכתוב "לְמִלְאוֹת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים

שָׁנָה" (דניאל ט"ב ב'). ולהלן יתבאר ממתי

מתחילים אותם שבעים שנה שבסופם

נגאלו ישראל.

א. שבעים שנה למלכות בבל.

בלשצר, הוא המלך השלישי של בבל, שמלך אחר

אויל מרודך בנו של נבוכדנצר, היה סבור,

שאותם שבעים שנה מתחילים מיום

שנטלה בבל את המלכות, שכן כך אמר

ירמיה (ירמיהו כ"ט י"א), "כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לְפִי

מְלֹאת לְבָבְךָ" כלומר למלכות בבל "שְׁבַעִים

שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב

לְהָשִׁיב אֶתְּכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". והוא תחילת

מלכות נבוכדנצר מלך בבל, שנטל את

המלכות מאסר חדון מלך אשור.

ואם כן, לפי דעתו של בלשצר, תמו שבעים

שנה אלו בשנה שניה למלכותו שלו.

שכן נבוכדנצר מלך ארבעים וחמש שנה [כפי

שיתבאר בעזה"י להלן], ואויל מרודך בנו מלך

עשרים ושלוש שנה, סך הכל ששים ושמונה.

ואם כן לאחר שמלך בלשצר עצמו שתי

שנים, תמו שבעים שנה למלכות בבל.

וכשנכנסה שנה שלישית לבלשצר, וראה

שעברו שבעים שנה לפי חשבוננו ולא נגאלו

ישראל, אמר, שוב לא יגאלו, והוציא את כלי

המקדש, והשתמש בהם.

וזה שאמר לו דניאל (דניאל ה' כ"ג), "וְעַל מָרָא

שְׂמִיָּא הִתְרוּמְמַתָּ" [=ועל אדון השמים התגאית]

"וְלִמְאֵנִיָּא דִּי בֵּיתָה הִיִּתִּיו קְדָמָךְ" [=ואת כלי

ביתו הביאו לפניך], "וְאַנְתָּ וְרַבְרַבְנָךְ שְׁגֻלְתְּךָ וְלַחְנְתְּךָ

חִמְרָא שְׂתִין בְּהוֹן וְלֹאֲלֵהִי כִסְפָא וְדִהְבָּא נְחָשָׂא פְרָזְלָא

אֲעָא וְאַבְנָא דִּי לֹא חֲזוֹן וְלֹא שְׂמַעִין וְלֹא יָדְעִין שְׁבַחְתָּ

וְלֹאֲלֵהִיא דִּי נְשַׁמְתָּ בִּידָה וְכָל אַרְחָתְךָ לָהּ לֹא הִדְרַתָּ"

[=ואתה ושריך ונשותיך שיתם בהם, ולא להי כסף

וזהב ונחושת וברזל ועץ ואבן שאינם רואים ואינם

שומעים ואינם יודעים שבחת, ולא לוקים שנשמתך בידו

וכל דרכיך שלו לא פארת].

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף יא

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

ובו בלילה נענש, כמו שנאמר (דניאל ה' ל' – ו', א'), "בַּיָּה בְּלִילְיָא" [=באותו לילה] "קָטִיל בְּלֹא־שִׁצְר מְלָכָא כְּשִׁדְאָה" [=נהרג בלשצר מלך כשדים]. "וְדַרְיוֹשׁ מְדָאָה קָבַל מְלָכוּתָא" [=ודריוש המדי קיבל מלכותו] "כְּבַר שְׁנִין שְׁתֵּין וְתַרְתֵּין" [=כבן ששים ושתיים שנה].

ב. שבעים שנה מגלות יכניה.

אחשורוש אמר, שטעותו של בלשצר היתה, שהחל למנות את אותם שבעים שנה מתחילת מלכות בבל, וטעה בזה.

כי לא נאמר בכתוב, "כִּי לְפִי מְלֹאת לְמַלְכוּת בְּבַל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם", אלא "כִּי לְפִי מְלֹאת לְבְבַל" כלומר לגלות בבל, "שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם". ואם כן, **אותם שבעים שנה מתחילים מהזמן שהחלו ישראל לגלות לבבל, בימי יכניה.**

וזה היה בשנת שמונה לנבוכדנצר, ואם כן אף אם גלו בסוף אותה שנה, **חשבון שבעים שנה מתחיל שמונה שנים מאוחר יותר, ומסתיים שמונה שנים אחר שנת שתיים לבלשצר.**

ובשנת שלוש לאחשורוש כבר עברו שמונה שנים, **שהם שנה שלישית של בלשצר שמלך שלוש שנים כמו שנאמר "בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוּת בְּלֹא־שִׁצְר" (דניאל ח' א'), וחמש שנים שבהם מלכו דריוש המדי וכורש הפרסי, הוא כורש הראשון שנתן רשות לבני גולה לעלות, ושתי שנים של אחשורוש, סך הכל שמונה שנים.**

וכשנכנסה שנה שלישית לאחשורוש, וראה שעברו שבעים שנה לפי חשבוננו, ולא נגאלו ישראל, אמר, שוב לא יגאלו, והוציא את כלי המקדש, והשתמש בהם. בא שטן וריקד ביניהם והרג את ושתי.

ג. שבעים שנה מחרבן ירושלים.

מסקנת הגמרא, שטעות אחשורוש ובלשצר היתה, שהם מנו את שבעים השנים של הגלות, מתחילת מלכות בבל, או מגלות ראשונה שגלו לבבל בימי יהויכין, אבל באמת מנין שבעים שנה אינו לא כסברת זה ולא כסברת זה.

והמנין של שבעים שנה מתחיל מחרבן ירושלים בימי צדקיה, שנאמר, "בְּשָׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דְנִיָּאל בִּינְתִי בְּסַפְרִים מְסַפְרֵי הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דָּבַר ה' אֵל יִרְמְיָה הַנְּבִיא לְמַלְאוֹת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה" (דניאל ט' ב').

ולפי החשבון של השנים המבואר לעיל, תם מנין שבעים שנה בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש.

שהרי נבוכדנצר החריב את ירושלים בשנת תשעה עשרה למלכותו, ומשנת עשרים עד שנת ארבעים וחמש של מלכותו יש 26 שנה, ועוד 23 של אויל מרודך, ועוד 3 של בלשצר, ועוד 5 של דריוש וכורש הרי 57.

נמצא שבשנת 13 לאחשורוש תמו 70 שנה, ואם כן בשנת ארבעה עשרה שלו היה לו לבנות את המקדש.

ובאמת לא כן היה, שהרי המקדש נבנה רק בשנת שתיים לדריוש בן אחשורוש.

שנאמר (עזרא ד' כ"ד), "בַּאֲדִין בְּטִלַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהֵי דִי בִירוּשָׁלַם וְהָיָה בְּטָלָא עַד שְׁנַת תַּרְתֵּין לְמַלְכוּת דְּרִינֹשׁ מְלָךְ פָּרְס" [=אז בטלה עבודת בית אלוקים שבירושלים והיתה בטלה עד שנת שתיים למלכות דריוש מלך פרס].

ואמר רבא, שהסיבה לכך, כי החשבון המבואר לעיל אינו נכון, משום ששנה אחרונה של נבוכדנצר ושנה ראשונה של אויל מרודך נמנים כשנה אחת ולא כשתי שנים. וכן דריוש וכורש מלכו יחד רק ארבע שנים ולא חמש. ונמצא שנשלמו שבעים שנה של חורבות ירושלים רק בשנה ראשונה לדריוש בן אחשורוש.

ואמר רבא, שאף דניאל, טעה מתחילה בחשבון זה. שנאמר, "בְּשָׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אֲנִי דְנִיָּאל בִּינְתִי בְּסַפְרִים מְסַפְרֵי הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דָּבַר ה' אֵל יִרְמְיָה הַנְּבִיא לְמַלְאוֹת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה" (דניאל ט' ב'), כלומר שמתחילה טעה והתבונן ועמד על האמת.